

«زن و مطالعات خانواده»

سال چهارم - شماره چهاردهم - زمستان 1390

ص ص 64-43

تاریخ ارسال: 91/11/01

تاریخ پذیرش: 92/02/28

آسیب شناسی آموزش خانواده در آموزش و پرورش شهرستان ماکو از دیدگاه اولیاء دانش آموزان در سال 1390

دکتر علی نقی اقدسی¹
دکتر ابوالفضل فرید²
حمیرا بایرام زاده³

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی آسیب شناسی برگزاری کلاسهای آموزش خانواده، بر اساس اهمیت و الویت عوامل دخیل، در آموزش و پرورش شهرستان ماکو میپردازد. روش تحقیق از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری را کلیه والدین دانش آموزان در دوره های سه گانه تحصیلی (ابتدایی، راهنمایی، متوسطه) در سال تحصیلی 90-89 تشکیل داده است. جهت آزمون موفقیت برنامه آموزش خانواده، افراد نمونه با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای، در 17 مدرسه انتخاب و تعداد 270 نفر به عنوان نمونه از بین اولیاء برگزیده شده اند. پرسشنامه تحقیق حاوی 45 سوال بوده و برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون همبستگی استفاده شده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان میدهد که نیروی انسانی، روش تدریس، ارزشیابی و محتوای آموزشی در میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده دارای تاثیر معنی داری میباشد و بیشترین تاثیر را در این میان دارند. همچنین عامل ارزشیابی با ضریب استاندارد 0/357 بیشترین تاثیر را بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده دارد.

واژه‌های کلیدی:

آسیب شناسی، آموزش خانواده، آموزش و پرورش

1. عضو هیئت علمی (استادیار) دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، گروه علوم تربیتی، تبریز ایران.

2. عضو هیئت علمی (استادیار) دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، گروه علوم تربیتی و مشاوره، تبریز، ایران.

3. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز - دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، تبریز، ایران.

مقدمه

خانواده، اولین و مهم ترین نهاد در تاریخ فرهنگ و تمدن انسانی است و اولین مدرسه ای است که انسان در آن تعلیم می یابد و با اصول زندگی اجتماعی و روش تفاهم با دیگران آشنا می شود. خانه، فضایی است که در زیر سقف آن ارزشهای اخلاقی و اجتماعی از نسلی به نسل منتقل می شود و اسباب رشد عاطفی، اخلاقی و اجتماعی افراد فراهم می گردد. تعلیم و تربیت، فراهم کردن شرایط مناسب و مساعد برای بروز و ظهور استعدادها و توانمندی هایی است که در نهاد آدمیان وجود دارد و به این اعتبار زمینه های تربیت فرزندان عبارتند از: خانه، مدرسه و جامعه (عبدالهی، 1380).

خانواده به عنوان کانونی که فرد در آن قرار می گیرد، اهمیت شایانی پیدا می کند. اولین تأثیرات محیطی را که فرد دریافت می کند از محیط خانواده است. و در تعیین سبک و خط مشی زندگی آینده، اخلاق، سلامت جسمی و روانی و عملکرد فرد نقش بسزایی دارد (موسی زاده، 1380).

در کشورما، نیز از سال 1350 برنامه ی آموزش خانواده با اهداف برگزاری دوره های آموزشی شامل ویژگیهای خانوادگی، ارتقاء آگاهی ها، دانسته های تربیتی و رفع نیاز آنان، در جهت تحکیم روابط خانوادگی، شروع به فعالیت نموده است (سیر تحول انجمن اولیا و مربیان ایران، سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان، 1379).

از بدو تاسیس انجمن اولیا و مربیان (سال 1364 هجری شمسی) تلاش بی وقفه ای برای آموزش خانواده ها آغاز شد. کلاسهای آموزش خانواده در ابتدا به صورت پراکنده و موردی و با توجه به سلیقه مدیران آموزشگاهها برگزار می شد و بیشتر به صورت جلسات سخنرانی بود. از سال 1368 با تعیین موضوعات مشخصی از سوی دفتر مرکزی انجمن اولیا و مربیان آموزشهای خانواده به صورت جدی تری مطرح شد و سمت و سوی معینی یافت. در این دوره های آموزشی سعی شد تا خانواده ها را با چگونگی رشد و تربیت صحیح کودکان و نیز روحیات و تواناییهای آنان آشنا کنند (وفادار، 1383). به استناد شواهد و مدارک موجود، اندیشه شکل گیری و ظهور «انجمن های خانه و مدرسه» برای نخستین بار در سال 1326 شمسی عملی گردید و در آن سال بنا بر مصوبات «شورای عالی فرهنگ» شرح وظایفی برای انجمن ها نوشته شد (جهانگرد، 1375).

انجمن اولیا و مربیان در کشور ما به عقیده کارشناسان و صاحب نظران مسایل تربیتی و آموزشی، الگوی آن از کشورهای اروپایی و بخصوص فرانسه اقتباس شده است. پس از جنگ جهانی دوم و ایجاد برخی کشورهای صنعتی، جوامع از شکل سنتی خارج و نیاز ارائه آموزش هایی به والدین احساس شد و به تبع آن « مدرسه اولیای » شکل گرفت (همشهری، 1382). آموزش والدین در ایالات متحده آمریکا از زمان استعمار به رسمیت شناخته شد. اولین سازماندهی گروه های آموزش والدین در امریکا رخ داده است. پس از دوره جنگ های داخلی توسعه جنبش آموزش خانواده تغییری در نگرش والدین بوجود آورد و این علاقه تجدید شده در اندیشه های لاک، روسو، فروبل، پستالوزی است. و این فیلسوفان از آن زمان تا به حال تاثیر بزرگی در توسعه جنبش آموزش خانواده داشتند (دیویس¹، 1976).

در تحقیقی (فلاح، اعظم، حشمتی، اکرم، 1383) با عنوان بررسی نیازهای آموزشی اولیاء دانش آموزان در شهرستان یزد پیشنهاد می کنند در کلاسهای آموزش خانواده کلاسها به صورت موضوعی برنامه ریزی شود تا والدین با توجه به نیاز خود در کلاس مربوطه شرکت کنند و از آموزشهای تکراری خودداری شود، در جلسات از وسایل کمک آموزشی از جمله فیلمهای آموزشی استفاده گردد، برنامه دوره آموزش خانواده در آموزشگاه تکثیر و در اختیار خانواده ها قرار گیرد، دعوت از اولیاء با دعوت نامه کتبی و همراه با احترام و در خور شأن آنها باشد، محل تشکیل کلاسها از نظر شرایط فیزیکی مساعد و مطلوب باشد. و زمان و ساعات تشکیل کلاسها مناسب با شرایط خانواده باشد. نتایج تحقیقی درودی (1383) نشان داد عدم وجود نیروهای متخصص برای آموزش خانواده و ساختارمند نبودن آموزش خانواده در سطح شهر، فقدان نیازسنجی آموزش به منظور تبیین نیازهای ویژه آموزش پدران و مادران از آسیب های برنامه های آموزش خانواده می باشد.

تربیت فرزند از جمله مهارتهای تاثیرگذار در آموزش مهارتهای آموزش والدین در قالب کلاسهای خانواده می باشد. با توجه به اتفاق نظر بین سیاست گذاران، برنامه ریزان، صاحب نظران، مربیان و والدین می توان ضرورتهای زیرا را برای آموزش خانواده ذکر نمود: (امجدیان، 1384).

¹-Davis

- 1- خشت اولیه تربیت در خانواده نهاده می شود.
- 2- زمان حضور دانش آموز در خانه بیش از زمان حضور او در مدرسه است.
- 3- آگاهی والدین در پیشرفت تحصیلی فرزندان موثر است.
- 4- خانواده بستری برای پیشگیری از آسیب های اجتماعی است.
- 5- بخشی از مهارت زندگی در خانواده آموزش داده می شود. (ذاکری، 1387).
- 6- فراهم کردن موجبات تحکیم مبانی شخصیت و تقویت خود آگاهی کودکان، نوجوانان و جوانان.
- 7- آگاه ساختن پدران و مادران و مربیان به معارف اسلامی، در ارتباط با مسائل رشد و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان، با توجه به نیازهای آنان.

خانواده اولین جایگاه زندگی، تربیت و نیز اولین آموزشگاه فرزند پس از تولد است. پس به لحاظ اهمیت تاثیرات خانواده بایستی برای تربیت صحیح نوجوانان زندگیمن، محیط ورود، رشد و زندگی شان یعنی خانواده را از هر جهت مهیا و مناسب حالشان سازیم تا آنچه را می خواهیم در آینده داشته باشیم، بهرورانییم یعنی بدون برنامه و آمادگی لازم نمی توان انتظار داشت که کودک، بسیار خوب تربیت شود پس برای تربیت صحیح باید خود و خانواده را برای این کار مجهز کنیم. بدین ترتیب اهمیت و جایگاه خانواده در تربیت مشخص می شود اما آنچه در اینجا مطرح می گردد این است که چگونه می توان این نهاد مقدس را به معنای حقیقی خود، آنطور که شایسته است برای فرزندان و سایر اعضای خانواده آماده و مجهز نمود؟ در جواب باید اذعان داشت که بهترین راه در این امر، آموزش به افراد خانواده، به خصوص والدین محترم است (لوئیس و اسمیت، 1997)¹.

بعضی پیامدها و نتایجی که این دوره های آموزشی برای شرکت کنندگان دارد اشاره میشود:

- 1- گرم تر شدن کانون خانواده ، 2- ایجاد و افزایش اعتماد به نفس در خود و فرزندان
- 3- یادگیری روش های صحیح تربیت مطابق با اصول و معیارهای علم، 4- شناسایی استعدادهای فرزندان و باور کردن آنها، 5- پیشگیری از مشکلات عاطفی و تحصیلی فرزندان، 6- حل مشکلات تحصیلی یا رفتارهای فرزندان 7- پیشرفت تحصیلی (ثابتی، 1377).

¹-Lous & Smith

مبانی روان شناختی آموزش خانواده:

فروید (1936)¹ والدین را به عنوان افرادی که عمدتاً مسئول نتایج فرایند رشد کودک هستند، در نظر می گیرد که این ایده فروید، بر بسیاری از آموزشهای خانواده آغازین اثرگذار بوده است.

اریکسون (1963)² بر عوامل بیولوژیک درونی و عوامل اجتماعی بیرونی که بر رشد عقلانی و جسمانی کودک تاثیر می گذارد، تاکید دارد.

رایکرت³ و همکاران (1988) روش تدریس مستقیم را برای ایجاد تسلط بر مهارت هایی که در فراگیران آموزش خانواده بایستی ایجاد شود، کافی نمی دانند و از برنامه های آموزش خانواده ای دفاع می کنند که شامل ارائه ی الگو و تمرین رفتاری باشد.

راسترادیو آت (1989)⁴ دانش تحت آموزش خانواده را به مشاهده تعاملات مربوط به مراقبت از فرزندان در محیط های طبیعی و می داشت (ضیاء طویل، 2010).⁵

براون (1998)⁶ روش هایی مانند ایفای نقش، ارائه و مربی گری به جای بحث های گروهی و خواندن را توصیه می کند. او بر این باور است که آموزش خانواده بایستی فرصت هایی را برای مهارت های ابتدایی والدین فراهم آورد به طوری که آنان بتوانند شاهد تغییرات سریع در کودکانشان باشند (ازمان، 2010).⁷

هدف های آموزش و مشاوره ی خانواده

- ✓ ارتقای سطح آگاهی اعضای خانواده درباره ی نقش ها و وظایف خانواده؛
- ✓ کوشش برای آگاهی از کم و کیف و چگونگی شکل گیری رفتار در خانواده؛
- ✓ کوشش برای آگاهی از ریشه ها و علت های ناهنجاری های رفتاری و عاطفی؛
- ✓ کوشش برای چاره جویی، درمان، اصلاح و پیش گیری از بروز آسیب ها و نابسامانی ها؛
- ✓ بهسازی محیط زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی؛

¹. Frouid

². Eriksoun

³. Raycert

⁴. Raster

⁵. Ziya Tavail

⁶. Brown

⁷. Ozman

- ✓ پیشگیری از از به وجود آمدن آسیب های خانوادگی و طلاق؛
- ✓ پیشگیری از بروز ناهنجاری های رفتاری، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی (به پژوه و خانزاده، 1388).

- درودی (1383) در تحقیقی با عنوان آسیب شناسی خانواده های شهر مشهد و مقاله شیوه های آموزش خانواده به نتایجی اشاره می کند از جمله عدم استفاده از نیروهای متخصص برای آموزش خانواده، عدم امکانات مالی از فعالیتهای آموزش خانواده، عدم هماهنگی سازمانهای مربوط به آموزش خانواده و ساختارمند نبودن آموزش خانواده، فقدان نیازسنجی آموزشی به منظور تبیین نیازهای ویژه آموزش پدران و مادران .

- پژوهش (موسی زاده، 1380) با عنوان بررسی میزان اثربخشی کلاسهای آموزش خانواده در استان اردبیل و عوامل موثر بر آن نشان داد که بین برنامه های آموزش خانواده و سطح آگاهی و اطلاعات در خصوص شناخت فرزندان رابطه وجود دارد و توانسته است در شناساندن مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان به والدین کمک شد، و برنامه های آموزش خانواده در جهت جلب همکاری اولیاء با مسئولین مدرسه موفق بوده است و اولیاء باسواد نسبت به اولیاء کم سواد از دوره های آموزش خانواده بیشتر بهره مند می شوند و اولیاء کم سن تر در مقایسه با اولیاء مسن تر بیشتر می توانند از برنامه های کلاسهای خانواده استفاده نمایند.

محمدی (1387) تحقیقی با عنوان بررسی اثربخشی برنامه های آموزش خانواده بر والدین دانش آموزان دوره های ابتدائی شهرملکان در سال تحصیلی 86-87 انجام داده است. نتایج حاصله از این پژوهش نشان داد که کلاس های آموزش خانواده هم در ارتقای سطح دانش والدین و هم در تغییر نگرش آنها نسبت به مسائل تربیتی فرزندانشان موثر بوده است. همچنین در این پژوهش رابطه بین مشخصات دموگرافیک والدین و میزان اثر بخشی کلاس های آموزش خانواده مشاهده نشد. انجمن اولیا و مربیان می بایست از طریق استفاده از نیروهای متخصص و آموزش دیده و توجه به نیازهای مخاطبان، ارتباط خود را با والدین بیشتر نماید.

بیگلو (1384) تحقیقی با عنوان بررسی میزان موفقیت و تاثیر کلاسهای آموزش خانواده در تهران انجام داده است. نتایج بیانگر آن بود که در آمد خانواده افزایش

می یابد میزان استقبال و شرکت در کلاس های آموزش خانواده والدین کمتر می شود و همچنین شرکت والدین جوان بیشتر از والدین مسن می باشد.

- بوربور (1385) تحقیقی با عنوان بررسی تاثیر آموزش والدین بر تغییر رفتار آنان نسبت به فرزندان در منطقه ی هوایی شهید بابایی اصفهان انجام داده است. که نتایج بیانگر آن بود که آموزش والدین بر تغییر رفتار آنان نسبت به فرزندان موثر بوده است و تفاوتی بین رفتار پدران و مادران مشاهده نشد.

بهرامی نژاد و همکاران (1385) در تحقیقی با عنوان مقایسه ی تاثیر آموزش خانواده - مدارو فرد- مدار بر کاهش شاخص توده ی بدنی و سبک زندگی را انجام دادند که نتایج یافته ها نشان داد شاخص توده بدنی در هر دو گروه بعد از ملاحظه کاهش معنی دار داشت. احتمالاً هر دو شیوه ملاحظه آموزشی فرد-مدار و آموزش خانواده- مدار بر تمرکز بر اصلاح رژیم غذایی و بهبود فعالیت فیزیکی در صورت داشتن جلسات پیگیری منظم می تواند روش موثر جهت کاهش عوامل خطرزای بیماری های قلبی- عروقی باشد. طبق تحقیقات انجام شده در ترکیه، برای مدارس مهم است تا با سازمانها و واحدهای اجتماعی متفاوت همکاری کنند تا اینکه یک آموزش موثری در مدارس بدست بیاورند. هدف اصلی از این تحقیق، تعیین کارائی همکاری های بین والدین و مدارس است یعنی والدین هایی که در کلاسهای آموزش خانواده شرکت می کنند. نتایج تجزیه و تحلیل داده ها در این تحقیق نشان می دهد که سهم همکاری های بین والدین و مدارس در روش های تعیین شده خیلی موثر در این تحقیق نبود (ضیاء طویل، 2010)¹.

تعاریف عملیاتی

1- **اهداف:** بررسی نیازهای اولیاء در رابطه با تربیت فرزندان و ارتقای کیفیت آموزشی و تربیتی با توسل به برگزاری کلاسهای آموزشی و جامعه شناسی خانواده، و در این تحقیق منظور از اهداف مناسب نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 26-30 بدست می آورد.

¹.Ziya Tavil

- 2- **نیازسنجی:** عواملی که بر طبق پرسشنامه محقق ساخته، باید‌ها و فلسفه برگزاری کلاسهای آموزش خانواده را از منظر اجتماعی، تربیتی و یادگیری اولیا در شهر ماکو را به چالش می کشاند، و منظور از نیازسنجی در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 35-31 بدست می آورد.
- 3- **روش تدریس:** نحوه تدریس در کلاسها مشتمل بر استفاده از جزوه، کتاب، فیلم، بروشور، سخنرانی، و منظور از روش تدریس مناسب در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 5-1 بدست می آورد.
- 4- **متخصص نبودن نیروی انسانی:** عدم تسلط و دانش کافی مدرسان بر محتوای آموزشی چه از نظر علمی و چه از نظر عمومی نظیر شیوه بیان مطالب و مهارت در انتقال محتوای آموزشی، و منظور از نیروی انسانی در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 25-21 بدست می آورد.
- 5- **فضای فیزیکی:** امکانات مکانی و محلی کلاسها از نظر محل تشکیل کلاسها و تسهیلات کلاسها از نظر راحتی صندلی ها و تامین دمای مناسب و روشنایی کلاسها در سطح شهرستان ماکو، و منظور از فضای فیزیکی مناسب در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 20-16 بدست می آورد.
- 6- **ارزشیابی:** بیان کننده شیوه ارزشیابی از جنبه تکوینی و یا پایانی می باشد، و منظور از ارزشیابی در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 40-36 بدست می آورد.
- 7- **زمان آموزش:** تخصیص مدت مورد نیاز برای برگزاری و همچنین موقعیت زمانی از نظر صبح و ظهر بودن و یا تعداد روزها، جلسات برگزاری و روز برگزاری به عنوان مثال روزهای جمعه، و منظور از زمان آموزش مناسب در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 15-11 بدست می آورد.
- 8- **محتوا آموزشی:** مطالب ارائه شده در کلاسهای آموزشی که بیشتر جنبه تربیتی و روانشناسی دارد، و منظور از محتوا آموزشی در این تحقیق نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 10-6 بدست می آورد.
- 9- **موفقیت برنامه های آموزش خانواده:** منظور از موفقیت برنامه های آموزش خانواده در این تحقیق، نمراتی است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته در سوالات 45-41 به دست می آورد.

سوال پژوهش: تحقیق حاضر به دنبال یافتن این سوال است: مهمترین عوامل تهدید کننده نظام آموزش خانواده در آموزش و پرورش شهرستان ماکو کدامند؟

روش شناسی پژوهش

روش تحقیق توصیفی، همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه اولیاء دانش آموزان دوره های سه گانه تحصیلی ابتدائی، راهنمایی، متوسطه مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان ماکو در سال تحصیلی 90-89 است. که در کلاسهای آموزش خانواده شرکت کرده بودند. و جامعه آماری بدست آمده از آموزش و پرورش شهرستان ماکو شامل 865 نفر، در 17 مدرسه انتخاب و از این تعداد 270 نفر به عنوان نمونه آماری طبق جدول مورگان به صورت تصادفی انتخاب شده اند. از این 270 نفر، 109 نفر زیردپلم، 108 نفر دیپلم، 53 نفر دانشگاهی است و روش نمونه گیری به صورت تصادفی از نوع نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای است و حجم نمونه آماری با استفاده از جدول مورگان به نسبت جمعیت آماری انتخاب و محاسبه شده و تعداد نمونه 270 نفر می باشد. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده که مربوط به شناسایی آسیب ها و موانع و مشکلات کلاس های آموزش خانواده در شهرستان ماکو از دیدگاه کارشناسان و مدرسان و اولیای دانش آموزان و مدیران مدارس می باشد. و این پرسشنامه دارای 45 سوال بر اساس مقیاس اندازه گیری 5 گزینه ای لیکرت با گزینه های (همیشه نمره 5، اغلب مواقع نمره 4، گاهی اوقات نمره 3، به ندرت نمره 2، هرگز نمره 1) و (خیلی زیاد نمره 5، زیاد نمره 4، متوسط نمره 3، کم نمره 2، خیلی کم نمره 1) در نظر گرفته شده است که باید اولیاء شرکت کننده در کلاس های آموزش خانواده درست ترین گزینه را انتخاب و در پرسشنامه وارد کنند. ترتیب سوالات به این صورت است از سوال 1 تا 5 روش تدریس، 6 تا 10 مربوط به محتوا، 11 تا 15 مربوط به زمان آموزش، 16 تا 20 مربوط به فضا یا مکان مناسب، 21 تا 25 مربوط به نیروی انسانی، 26 تا 30 مربوط به اهداف، 31 تا 35 مربوط به نیاز سنجی، 36 تا 40 مربوط به ارزشیابی، 41 تا 45 مربوط به میزان موفقیت آموزش خانواده است. و پرسشنامه بین 270 نفر از زن و مرد در 17 مدرسه اجرا شده است. روایی این پژوهش صوری است و برای آزمون روایی سوالات از نظر مدرسان و مربیان مجرب و اساتید برنامه ریزی آموزشی استفاده شده است و برای تعیین پایایی پرسشنامه تحقیق حاضر از الفای کرانباخ

استفاده شده به این صورت ابتدا که پرسشنامه بین 40 نفر از اولیاء دانش آموزان زن و مرد در سه مقطع تحصیلی در شهرستان ماکو به صورت تصادفی انتخاب شده بودند اجرا شد و نتایج بدست آمده در این پژوهش حاکی از پایایی مناسب برای اجرای پژوهش بوده است .

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزاری آماری spss با نسخه 16 استفاده شده و برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون همبستگی استفاده شده است .

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه 1: بین انتخاب روش تدریس مناسب و موفقیت آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (1): آزمون همبستگی اسپیرمن برای میزان موفقیت برنامه و روش تدریس

روش تدریس		
0/419	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی‌داری	
270	تعداد	

چون توزیع متغیر روش تدریس غیرنرمال بود، برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن برابر 0/419 و سطح معنی‌داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون اسپیرمن کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می‌شود. یعنی بین انتخاب روش تدریس مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود.

فرضیه 2: بین محتوای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (2): آزمون همبستگی پیرسون برای میزان موفقیت برنامه و محتوا

محتوا		
0/380	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون برابر 0/38 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون پیرسون کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می شود. یعنی بین محتوای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه 3: بین انتخاب زمان آموزش مناسب و موفقیت آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (3): آزمون همبستگی اسپیرمن برای میزان موفقیت برنامه و زمان آموزش

زمان		
0/342	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

چون توزیع متغیر زمان آموزش غیرنرمال بود، برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن برابر 0/342 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون اسپیرمن کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می شود. یعنی بین انتخاب زمان آموزش مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه 4: بین فضای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (4): آزمون همبستگی پیرسون برای میزان موفقیت برنامه و فضا

فضا		
0/284	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون برابر 0/248 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون پیرسون کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می شود. یعنی بین فضای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه 5: بین نیروی انسانی و موفقیت برنامه آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (5): آزمون همبستگی پیرسون برای میزان موفقیت برنامه و نیروی انسانی

نیروی انسانی		
0/417	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون برابر 0/417 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون پیرسون کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می شود. یعنی بین نیروی انسانی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه 6: بین تعیین اهداف مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (6): آزمون همبستگی اسپیرمن برای میزان موفقیت برنامه و اهداف

اهداف		
0/266	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

چون توزیع متغیر اهداف غیرنرمال بود، برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن برابر 0/266 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون اسپیرمن کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می شود. یعنی بین تعیین اهداف مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه 7: بین انجام نیازسنجی علمی و موفقیت برنامه آموزش خانواده از دیدگاه اولیاء رابطه وجود دارد.

جدول (7): آزمون همبستگی اسپیرمن برای میزان موفقیت برنامه و نیازسنجی

نیازسنجی		
0/395	ضریب همبستگی	میزان موفقیت برنامه
0/000	سطح معنی داری	
270	تعداد	

چون توزیع متغیر اهداف غیرنرمال بود، برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن برابر 0/395 و سطح معنی داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون اسپیرمن کمتر

از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می‌شود. یعنی بین انجام نیازسنجی علمی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود.

فرضیه 8: بین انتخاب شیوه مناسب ارزشیابی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه وجود دارد.

جدول (8): آزمون همبستگی پیرسون برای میزان موفقیت برنامه و ارزشیابی

ارزشیابی		میزان موفقیت برنامه
0/522	ضریب همبستگی	
0/000	سطح معنی‌داری	
270	تعداد	

برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون برابر 0/522 و سطح معنی‌داری آزمون 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون پیرسون کمتر از 0/05 است فرض مستقل بودن متغیرها رد می‌شود. یعنی بین انتخاب شیوه مناسب ارزشیابی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد. لذا فرض صفر رد و فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود.

بررسی تاثیر عوامل هشتگانه بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده:

برای بررسی تاثیر عوامل هشتگانه بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده از رگرسیون گام به گام استفاده شده است. ابتدا متغیر ارزشیابی وارد مدل می‌شود. ضریب تعیین برابر 0/272 است. سپس متغیر نیروی انسانی در مدل وارد می‌شود. ضریب تعیین برابر 0/374 است. پس از آن متغیر روش تدریس وارد مدل شده و ضریب تعیین به 0/474 افزایش یافته است. و در نهایت متغیر محتوا وارد مدل شده و با وارد شدن آن ضریب تعیین به 0/426 ارتقا می‌یابد. سایر متغیرها به دلیل معنی‌دار نبودن، در مدل وارد نشده‌اند.

یکی از پیش شرط های رگرسیون این است که متغیر ملاک دارای خود همبستگی نبوده و خطاها مستقل از هم باشند. این شرط با آزمون دوربین-واتسن مورد آزمون قرار می گیرد. اگر مقدار دوربین-واتسن عددی بین $1/5$ و $2/5$ باشد نتیجه می گیریم که متغیر ملاک دارای خود همبستگی نبوده و خطاها مستقل از هم هستند. مقدار دوربین-واتسن برابر $2/14$ است. چون این مقدار بین $1/5$ و $2/5$ قرار دارد نتیجه می گیریم که متغیر ملاک دارای خود همبستگی نبوده و خطاها مستقل از هم می باشد.

جدول (9): جدول همبستگی و دوربین-واتسن تاثیر عوامل هشتگانه بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده

مدل	متغیر وارد شده به مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد	دوربین-واتسن
1	ارزشیابی	0/522	0/272	0/270	2/669	
2	نیروی انسانی	0/612	0/374	0/369	0/480	
3	روش تدریس	0/638	0/407	0/400	0/418	
4	محتوا	0/652	0/426	0/417	0/385	2/137

برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیر ملاک و متغیرهای پیشین از آزمون F استفاده می کنیم. در اینجا فرض صفر چنین است که بین متغیر ملاک و متغیرهای پیشین رابطه خطی وجود ندارد.

سطح معنی داری برابر 0/000 است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون معنی داری رابطه خطی کمتر از 0/05 است نشان می دهد که بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رابطه خطی معنی داری وجود دارد.

جدول (10): آزمون معنی داری رابطه خطی تاثیر عوامل هشتگانه بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
4	1116/628	4	279/157	49/071	0/000
	1507/539	265	5/689		
	2624/167	269			

ضرایب استاندارد نشده و ضرایب استاندارد شده همراه با سطوح معنی‌داری‌شان در جدول (11) ارائه شده است. با توجه به جدول نتیجه می‌گیریم که ارزشیابی، نیروی انسانی، روش تدریس و محتوا بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده دارای تاثیر معنی‌داری می‌باشند. همچنین ارزشیابی با ضریب استاندارد شده 0/357 بیشترین تاثیر را بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده دارد.

جدول (11):

جدول ضرایب رگرسیون تاثیر عوامل هشتگانه بر میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده

سطح معنی‌داری	T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		Beta (بتا)	خطای معیار	B	
0/065	-1/853		1/540	-2/852	مقدار ثابت
0/000	6/869	0/357	0/180	1/237	ارزشیابی
0/000	4/802	0/242	0/344	1/652	نیروی انسانی
0/001	3/237	0/177	0/270	0/875	روش تدریس
0/004	2/922	0/149	0/302	0/881	محتوا

بحث و نتیجه گیری

در رابطه با فرضیه اول یافته‌ها نشان داد که بین انتخاب روش تدریس مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد یعنی یافته‌ی تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد و نتایج به دست آمده با نتایج (درودی، 1383) و (حسن بیگلر، 1374) و (بوربور، 1385) (ازمان، 2010) همسو است و (موسی زاده، 1380) عدم همسوئی است پس می‌توان گفت که روش تدریس مناسب باعث موفقیت کلاسهای آموزش خانواده می‌شود پس لازم است در کلاس‌های آموزش خانواده از روش تدریس مناسب مانند روش گروهی، پرسش و پاسخ و نمایش فیلم و مشاوره استفاده کرد.

در رابطه با فرضیه دوم، تحلیل این یافته‌ها نشان داد که بین محتوای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی‌داری وجود دارد و یافته‌های تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. نتایج بدست آمده با نتایج (موسی زاده، 1380) و (بوربور، 1385) و (ازمان، 2010) و (ثابتی، 1377) همسو است. و یافته این پژوهش نشان می‌دهد که

استفاده از محتوای مناسب در کلاس ها باعث موفقیت کلاسهای آموزش خانواده می شود، پس لازم است در کلاس های آموزش خانواده از محتوای مناسب در مورد تربیت فرزندان، پیشرفت تحصیلی، حل مشکلات خانواده و غیره استفاده کرد .

در رابطه با فرضیه سوم، این یافته نشان می دهد بین انتخاب زمان آموزش مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد (یعنی یافته های تحقیق مورد تایید قرار می گیرد) و با یافته های پژوهش (ازمان، 2010) و (ضیاء طویل، 2010) و (ثابتی، 1377) همسو است. می توان گفت که استفاده از زمان مناسب باعث موفقیت برنامه های کلاس های آموزش خانواده می شود پس لازم است زمان برگزاری کلاس ها موقعی باشد که همه اولیا و خانواده ها بتوانند در این کلاس ها شرکت کنند یعنی ساعات تشکیل کلاسها مناسب باشد .

در رابطه با فرضیه چهارم، تحلیل این یافته نشان داد که بین فضای مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. و یافته تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. با پژوهش های (ازمان، 2010) و (ضیاء طویل، 2010) و (ثابتی، 1377،) همسو است. پس می توان گفت که مکان یا فضای برگزاری کلاسهای آموزش خانواده مورد رضایت خانواده ها یعنی از لحاظ نزدیکی، نور، صدا، گرمایش و سرمایش مناسب باشد .

در رابطه با فرضیه پنجم، یافته ها نشان می دهد که بین نیروی انسانی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه ی مستقیم معنی داری وجود دارد (یعنی یافته های تحقیق مورد تایید قرار می گیرد). و نتایج بدست آمده با نتایج (ثابتی، 1377) و (محمدی) همسو است و (درودی، 1383) همسوئی ندارد. پس با توجه به پژوهش انجام یافته استفاده از نیروی انسانی و یا اساتید و مربی با تجربه، متخصص و مرتبط با رشته تدریس موجب موفقیت کلاسهای آموزش خانواده می شود، پس لازم است که از مدرسان و اساتیدی که دوره های آموزش خانواده را گذرانده اند استفاده کرد .

در رابطه با فرضیه ششم، درتحلیل این یافته می توان گفت که بین تعیین اهداف مناسب و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد (یعنی یافته های تحقیق مورد تایید قرار می گیرد). و نتایج بدست آمده با (وزیری، 1379) و (بوربور، 1385) و (موسی زاده، 1380) و (ازمان، 2010) و (ضیاء طویل، 2010) همسو است. پس استفاده از اهداف مناسب در کلاس ها باعث موفقیت کلاس های آموزش

خانواده می شود، پس لازم است در این کلاس ها اهداف آموزش صحیح و تربیت فرزندان، شناسایی استعداد های فرزندان و بارور کردن و مشکلات عاطفی و تحصیلی فرزندان و غیره استفاده کرد.

در رابطه با فرضیه هفتم، یافته ها نشان می دهد بین انجام نیازسنجی علمی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد (یعنی یافته های تحقیق مورد تایید قرار می گیرد). و نتایج بدست آمده با با نتایج (موسی زاده، 1380) و (محمدخانی، 1376) و (ازمان، 2010) و (ضیاء طویل، 2010) و (درودی، 1383) همسو است. پس باید گفت نیازسنجی علمی باعث موفقیت کلاسهای آموزش خانواده شده پس لازم است که قبل از شروع کلاسها، نیازهای آموزشی خانواده ها را بررسی کنیم و با توجه به نیازهای آموزشی اولیاء، این کلاسها را برگزار کنیم (یعنی خانواده ها به چه آموزش هایی نیز دارند).

در رابطه با فرضیه هشتم، یافته هانشان داد که بین انتخاب شیوه مناسب ارزشیابی و موفقیت برنامه آموزش خانواده رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد یعنی یافته های این تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. و نتایج بدست آمده با نتایج (صافی، 1377) و (ثابتی، 1377) همسو است. بنابراین ارزشیابی در این کلاسها باعث موفقیت کلاسهای آموزش خانواده می شود پس لازم است مدیر و مدرس قبل از شروع و پایان دوره ارزشیابی به عمل آورد.

با توجه به یافته های این پژوهش پیشنهاد می شود که:

1- مدیران اجرایی جلسات و مدرسان مدارس آموزش و پرورش قبل از برگزاری دوره ها کلاس آموزش خانواده از والدین دانش آموزان پیش آزمون در زمینه های مختلف مانند میزان آشنایی با حصول تعلیم و تربیت و علوم اجتماعی و روانشناسی به عمل آورند تا بر پایه ی این اطلاعات بتوانند محتوای برنامه ها و مواد آموزش و نیز استادان متخصص برای هر کلاس را مشخص کنند.

2- بمدرسان و مربیان مدارس آموزش و پرورش در جلسات آموزش خانواده از روش بحث گروهی، مشاوره و نمایش فیلم و پرسش و پاسخ استفاده کنند.

3- در کلاسهای آموزش خانواده از مدرسان و مربیانی استفاده گردد که:

- 1- از نظر علمی و تخصصی در مرتبه ی بالایی قرار داشته باشد.
- 2- مشاوران خوبی برای والدین شرکت کننده در این کلاس ها باشد.

3- محور بیشتر بحث هایش در کلاس، تربیت فرزندان و چگونگی رفتار با آنان و پیشرفت تحصیلی آنان باشد.

4- مدیران مدارس آموزش و پرورش برنامه های آموزش خانواده را سالانه و با فاصله های مناسب تنظیم کنند و قبل از سال تحصیلی به اطلاع والدین برسانند.

در تحقیق فوق محدودیت هایی نیز وجود داشته است از جمله: محدودیت ابزار که یافته ها بر اساس اطلاعات حاصل از پرسشنامه می باشد. این پژوهش صرفاً در شهرستان ماکو صورت گرفته نمی توان نتایج آن را به سایر شهرستانها تعمیم داد.

Archive of SID

منابع:

- اسپری، لن (2004)، خانواده سنجی: راهبردهای نوین در سنجش خانواده، ترجمه‌ی احمد به پژوه و حسین خانزاده (1388)، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان
- امجدیان، کیومرث (1384)، چرا آموزش خانواده مهم و ضروری است. مجله پیوند. شماره 313
- برزویی، علیداد (1374)، بررسی میزان تاثیر کلاسهای آموزشی خانواده در بررسی اولیائی که از این کلاسها استفاده کرده اند. طرح پژوهشی. انتشارات: اداره کل آموزش و پرورش استان لرستان.
- بوربور، جواد (1385)، بررسی تاثیر آموزش والدین بر تغییر رفتار آنان نسبت به فرزندان در منطقه هوئی شهید بابائی اصفهان: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- بهرامی نژاد، نسرين و همکاران (1385)، مقایسه ی تاثیر آموزش خانواده- مدار و فرد- مدار بر کاهش شاخص توده‌ی بدنی و سبک زندگی. پایان نامه کارشناسی ارشد. زنجان: دانشگاه علوم پزشکی. دانشکده پرستاری.
- به پژوه، احمد (1389)، آسیب شناسی خانواده و پیشگیری از ستیزه های خانوادگی. انتشارات: انجمن اولیاء و مربیان. دانشیار روانشناسی دانشگاه تهران. دی ماه.
- به پژوه، احمد (1381)، رهنمودهای مهم برای برنامه ریزی و مدرسان آموزش خانواده. مجله پیونده. شماره 184. مهرماه.
- ثابتی، حسین (1377)، بررسی نگرش اولیای دانش آموزان درباره ی عوامل موثر در جذب آنها به کلاسهای آموزش خانواده. پایان نامه کارشناسی ارشد. یزد: دانشگاه شهید بهشتی.
- جهانگرد، یدالله (1375)، آشنایی با انجمن اولیاء و مربیان. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- حسن بیگلر، بهروز (1374)، بررسی میزان موفقیت و تاثیر کلاسهای آموزش خانواده. تهران: انتشارات آموزش و پرورش تهران. پژوهشکده خانواده.
- درودی، ابوالفضل (1383)، آسیب شناسی خانواده های شهر مشهد و مقایسه شیوه های آموزشی خانواده. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: پژوهشکده خانواده وزارت آموزش و پرورش.
- ذاکری، محمدرضا (1387)، برنامه آموزش مهارت های زندگی برای مدرسان آموزش خانواده. طرح پژوهشی. انتشارات: انجمن اولیاء و مربیان.
- انجمن اولیا و مربیان (1382، مهر)، روزنامه همشهری. صفحه 4
- سیر تحول انجمن اولیاء و مربیان ایران (1379). سازمان مرکزی اولیاء و مربیان.
- صافی، احمد (1377)، اهمیت و ضرورت آموزش خانواده و نقش مدیران در این زمینه، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان. خرداد ماه.
- عبدالهی، علی (1380)، آموزش خانواده ابتدایی، راهنمایی و متوسطه. آموزش و پرورش استان اردبیل.

- فلاح، اعظم، حشمتی، اکرم (1383)، نیازهای آموزشی اولیاء و دانش آموزان در شهرستان یزد. انتشارات: انجمن اولیاء و مربیان.
- محمدی، فاطمه (1387)، بررسی میزان اثربخشی برنامه های آموزش خانواده بر والدین دانش آموزان دوره ابتدائی شهر ملکان در سال تحصیلی 87-86. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- موسی زاده، توکل (1380)، بررسی میزان اثر بخشی کلاسهای آموزش خانواده. پایان نامه کارشناسی ارشد. آموزش و پرورش اردبیل.
- وفادار، صداقت (1383)، نوآوری در نحوه برگزاری کلاسهای آموزش خانواده. مجله پیوند. شماره 233.
- Louis M. Smith and Wilma wells (1997), Urban parent education: Dilemmas and resolutions (qualitative studies on schools and schooling).
- Ozma Fatma (2010), The efficiency of school- parent associations (SPA) at schools. Firat University. Faculty of education turkey.
- Ziya Tavit Yusuf (2010), A sample parent training programme: group training. a Department of Special Education, Gazi university. Ankara, 06500, turkey, WCLTA 2010